

Modul Teorija Montessori pedagogije

Lekcija 13

Igra kao posao djeteta

"Kukac isplete svoj kokon i pretvara se u kukuljicu. Zatim kukuljica prolazi novu, sporu preobrazbu. Na kraju iz kokona izlazi kukac u obliku leptira." - Maria Montessori

Montessori nas uči da dječji rad promatramo kao njihov posao koji izgrađuje njihovog unutarnjeg čovjeka.

U ovoj lekciji istražiti ćeš dječju igru promatrajući najprije djetetov razvoj, njegove interese i potrebe. Ove Montessori naočale pomoći će ti otkriti djetetov svijet u kojem je igra njegov pravi i najvažniji posao.

Kako bismo razumjeli dječju igru kao njihov posao, potrebno je upoznati njihove razvojne faze i interese. A da bismo ih upoznali, potrebno je promatrati promjene koje se događaju u tim razvojnim razdobljima. Dijete raste, a s time se mijenjaju njegove potrebe i interesi, pa se mijenja i njegova igra. Kao što ćeš vidjeti, neke su promjene genetski uvjetovane, dok su druge povezane s obiteljskim okruženjem, rastom i razvojem.

Dijete istraživač (0-3 godine)

U prvim godinama života dijete istražuje svijet koji ga okružuje pomoću osjetila, pri čemu prednost imaju takozvana osjetila dodira: dodir i okus. Taj proces započinje u majčinu naručju, gdje dijete doživljava svoja prva istraživanja: dodiruje glatka prsa, toplu kožu, meku kosu; osjeća vlažne usne, tvrde zube, hrapavost tkanine.

Kada zadovolji svoju potrebu za istraživanjem na tom sigurnom i toplom mjestu, javlja se želja za promjenom perspektive: spušta se na pod i nastavlja svoj motorički i intelektualni razvoj.

Tada počinje dodirivati i stavljati u usta sve što mu dođe pod ruku, vođeno znatiželjom. Materijali koje istražuje pružaju mu informacije: postoje predmeti koji su hrapavi ili glatki, veliki ili mali, topli ili hladni, teški ili lagani, obojeni, mekani ili tvrdi, lomljivi ili čvrsti. Otkriva da neki predmeti pri udarcu proizvode zvuk.

Dijete otkriva mokro i suho, vlažno i suho te svijet predmeta upoznaje kroz izravno iskustvo i odnos s njima. Postupno njegova istraživanja postaju sve složenija: zakoni fizike otkrivaju se kroz spontane i ponavljane pokuse. Lopta se kotrlja; ono što se ispusti iz ruke padne na tlo; veliki predmet ne može stati u malu kutiju ako mu se ne smanji volumen; voda ostavlja tragove i tako dalje. Vođeno unutarnjim učiteljem, dijete nastavlja obogaćivati svoje iskustvo s okolinom.

Roditelj koji prati dijete istraživača promatra i priprema okolinu: stvara i organizira materijale prikladne djetetu, štiti njegovu potrebu za mirom, koncentracijom i individualnošću.

Kreće se i govori smireno kako ne bi ometao spori proces unutarnje izgradnje. Nastoji poštovati ritam i izbore djeteta te dosljedno i jasno odgovara na njegove izričite i neizrečene potrebe. Spreman je slušati i pružiti podršku, ali također zna „nestati“ kada njegova intervencija nije potrebna.

Dijete istraživač postupno razvija sposobnost slušanja samoga sebe: prepoznaje svoje potrebe i želje te pokušava na njih odgovoriti. Pravila koja ograničavaju njegovo djelovanje moraju imati jasno i jednostavno objašnjenje. **Maria Montessori riječ „ne“ predviđa samo u tri situacije: kada djetetovo djelovanje može biti opasno za njega samoga, za druge ili za okolinu.**

To su razlozi koje dijete može razumjeti, prihvatiti i prirodno usvojiti. Dijete istraživač treba red: životni prostor, materijali, odnos s odraslim i dnevna rutina moraju biti uređeni kako bi se dijete moglo lakše snalaziti, razvijati autonomiju i sigurnost. I komunikacija odrasloga mora biti uređena: dijete prima i verbalne i neverbalne poruke.

Kako bi mu pomogao u razumijevanju i kako bi komunikacija bila jasna, roditelj bi trebao izbjegavati miješanje tih dvaju kanala. Kada nešto pokazuje, bolje je to učiniti u tišini; kada govori, treba govoriti polako i jasno, bez pretjeranih gesti.

Idealno je spustiti se na djetetovu razinu, čučnuti ispred njega i govoriti smireno i precizno, a zatim u pravom trenutku zašutjeti kako bi ruke mogle govoriti kroz djelovanje.

Naša M. istražuje okolinu: aktivnost grube motorike penjanja i spuštanja niz Piklerov trokut.

Dijete graditelj (3-6 godina)

Nakon prvog razdoblja života, obilježenog prikupljanjem informacija kroz izravno iskustvo, **započinje razdoblje uređivanja, organizacije i izgradnje pravila.**

Elementi koje je dijete spontano i nesvjesno istraživalo sada pronalaze svoje mjesto u dječjem umu. Dijete počinje stvarati kategorije: veličine, boje, zvukove, debljine, materijale, načine uporabe predmeta, temperature, mirise i okuse, a prirodno usvaja i jezik sa svim njegovim pravilima.

Ruka sve bolje odgovara volji. Dijete se rado prihvaća aktivnosti koje doprinose njegovu intelektualnom razvoju i sposobno je samostalno izvršavati kratke i jednostavne slijedove radnji. Primjerice, kada odluči oprati ruke, zna otići u kupaonicu, zavrnuti rukave, otvoriti slavinu, utrljati sapun, oprati ruke, isprati ih, zatvoriti slavinu, uzeti ručnik i osušiti ruke.

Dijete graditelj iskušava sebe u situacijama koje zahtijevaju kreativnu primjenu sposobnosti koje već posjeduje: tjelesnih, manualnih, jezičnih i društvenih. Penje se, skače, gradi tornjeve više od sebe, priprema prostor za simboličku igru te razvija i iskušava odnose s drugima.

Dijete graditelj zna slušati vlastitu volju: zna što želi, što voli i što može učiniti. Njegovi projekti često pronalaze rješenje, a kada to nije slučaj, zna potražiti pomoć u težim koracima.

Kako dijete postaje sve vještije u kretanju, korištenju materijala i procjenjivanju rizika, prostor njegova djelovanja treba se širiti u odnosu na prethodno razdoblje. Ograničenja kretanja i istraživanja postupno se smanjuju jer dijete razvija sve veću sposobnost upravljanja sobom u odnosu na okolinu.

Odrasla osoba mora imati na umu da je neka aktivnost zanimljiva djetetu kada je malo zahtjevnija od onoga što već zna, ali pritom treba paziti da okolina ostane stalno poticajna.

Jezične sposobnosti u ovoj dobi snažno se razvijaju: broj riječi u rječniku svakodnevno raste, zajedno sa znatiželjom za novim pojmovima i izrazima. Zbog toga bi jezik odrasloga trebao biti precizan i bogat, kako bi djetetu pružio što više informacija o svijetu.

Roditelj može pomoći djetetu na putu prema samostalnosti nudeći mu prilike da brine o sebi. Odgoj za samostalnost znači podržavati i pratiti, a ne služiti ili zamjenjivati dijete. „Kako mogu učiniti manje da bi ti mogao učiniti više?“, pitanje je koje bi trebalo voditi postupke odrasloga.

Naša P. u aktivnosti praktičnog života: korištenje metlice

Kompetetno dijete (6-9 godina)

Maria Montessori kraj prvog razdoblja razvoja (djetinjstva) i početak novog razdoblja (doba djetinjstva u širem smislu) smješta oko šeste godine.

Pogled djeteta, koji je dotad bio usmjeren na izgradnju vlastite osobnosti, počinje se širiti. Dijete se počinje doživljavati kao dio šireg sustava koji uključuje druge ljude i svijet oko njega.

Njegove su sposobnosti postale stabilnije: govori jasno, upravlja svojim tijelom sigurno i samouvjeren, a njegove ruke precizno izvršavaju ono što namjerava učiniti. Projekti koje započinje postaju sve složeniji.

Oko sedme godine javlja se potreba za apstrakcijom i intelektualnim promišljanjem, odnosno želja za razvijanjem složenijih oblika razmišljanja. Dijete počinju zanimati ne samo predmeti nego i ljudske radnje i postupci.

Želja za znanjem navodi dijete da u odraslome vidi dragocjenog vodiča koji mu može pružiti onu psihičku hranu koju je ranije uglavnom crpilo iz okoline i izravnog iskustva. Dijete se više ne zadovoljava primanjem činjenica, želi razumjeti zašto stvari postoje i zašto se događaju.

Povjerenje prema odrasloj osobi potiče dijete da pokušava slijediti njezine upute. Poslušnost postaje jednostavnija jer dijete sada razumije da osim njegove volje postoji i volja drugih.

Ponekad će zbog toga biti spremno odustati od vlastitih želja kako bi udovoljilo potrebama obitelji, društva i zajedničkog života. Dijete koje je u prethodnim godinama steklo povjerenje u svoje sposobnosti, svoje tijelo i svoju volju, ponovno želi proširiti prostor vlastite slobode djelovanja.

Zadovoljno razvijenim sposobnostima, dijete sada usmjerava pogled prema svijetu i počinje si postavljati moralna pitanja, pitajući se je li ono što čini ili vidi ispravno ili pogrešno. Tu se, prema Montessori, nalazi temeljni izazov ove dobi. Djeca ove dobi vole dijeliti svoja iskustva s vršnjacima, uživaju u radu u skupini i kroz međusobnu razmjenu pronalaze prilike za rast.

Naša L. u Tehničkom muzeju u Krakowu uči o počecima matematika

Kozmičko dijete (9-12 godina)

U ovoj dobi dijete se počinje doživljavati kao dio svijeta. Želi dublje razumjeti kako stvari funkcioniraju i odakle dolaze.

Njegova želja za učenjem nema granica. Odrasla osoba prepoznaje se kao vodič i izvor informacija te ima zadatak hraniti i zadovoljiti djetetovu glad za znanjem nudeći mu stalne prilike za učenje i istraživanje: izlete, posjete muzejima, eksperimente, čitanje, priče, dokumentarne filmove, istraživačke projekte i aktivnosti koje potiču kreativno razmišljanje.

Kreativnost je sposobnost pronalaženja novih rješenja koristeći elemente koji su već dobro savladani i koje razumije. Intuicija da postoji nešto više nastaje kroz iskustvo i eksperimentiranje, ali se razvija i produbljuje kroz učenje i vježbu.

Kozmičko dijete spremno je slijediti volju odrasloga. Nalazi se u onome što Maria Montessori naziva **trećim stupnjem poslušnosti**: svjesno je da mu odrasla osoba može

ponuditi prilike za rast i proširenje znanja te rado odgovara na njezine zahtjeve koristeći sve sposobnosti koje je razvilo u prethodnim godinama.

Ponekad se odrasla osoba umori od odgovaranja na bezbrojna pitanja ili pokušava dijete utišati dugim objašnjenjima. Dijete, međutim, prolazi kroz novu fazu razvoja: **apstraktno razmišljanje postaje važnije od konkretnog iskustva**, a želja za istraživanjem novog svijeta jednaka je onoj koju je imalo u prvoj godini života kada je željelo upoznati svijet kroz osjetila.

Znatiželja nikada ne prestaje, ali sada za njezino zadovoljenje nije dovoljan samo dobro organiziran prostor. Odrasli, a prije svega roditelji, imaju privilegiju biti glavni izvor znanja i rasta novoga ljudskog bića.

Kozmičko dijete počinje dublje shvaćati svijet oko sebe, odnose i njegove zakonitosti.